SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2026/27:2851

av Ulrika Westerlund och Jacob Risberg (båda MP)

Åtgärder mot hatbrott

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa att rättsväsendets aktörer, inklusive polisen över hela landet och åklagarväsendet, har rätt kompetens för att kunna bekämpa hatbrott, inklusive hets mot folkgrupp, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram en sammanhållen handlingsplan mot hatbrott och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

I regeringens handlingsplan för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter, *Stolta och trygga*, som drygt ett år försenad kom i början av 2025, finns ett avsnitt om hbtqi-relaterade hatbrott och hbtqi-fientlighet. Bland annat står där:

”Enligt rapporten ’EU LGBTIQ Survey III’ av Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter (FRA) uppger 51 procent av de tillfrågade i Sverige att fördomar och intolerans mot hbtqi-personer har ökat under de senaste fem åren (FRA 2024). Detta överensstämmer med den bild om ett försämrat läge vad gäller säkerhet som många representanter för organisationer som arbetar för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter (hbtqi-organisationer) har förmedlat i möten med regeringen.

Flera av representanterna har betonat att deras medlemmar upplever en ökad hotbild och diskriminering i vardagen. Representanter har även uttryckt att detta kan riskera att leda till självcensur, vilket påtalats som ett särskilt demokratiskt hot.”

I handlingsplanen konstateras också att digitala miljöer utgör en tredjedel av brottsplatserna för de anmälda hbtqi-relaterade hatbrotten.

Vidare beskrivs i handlingsplanen att i ”den nya nationella strategin mot våldsbejakande extremism och terrorism (skr. 2023/24:56) anges inriktningen för det fortsatta arbetet mot hatbrott inklusive homo- och transfobiska hatbrott. Det framgår bland annat att Polismyndigheten behöver fortsätta utveckla sitt arbete med att utreda och lagföra personer för hatbrott och andra brott som hotar demokratin samt att Polismyndigheten och andra myndigheter behöver utveckla sitt arbete mot IT-relaterade hatbrott och andra brott som hotar demokratin”.

Handlingsplanen beskriver också hur det i propositionen ”En tydligare bestämmelse om hets mot folkgrupp” (prop. 2023/24:93) från mars 2024 bland annat föreslogs ”att bestämmelserna om hets mot folkgrupp i tryckfrihetsförordningen och brottsbalken skulle utvidgas och förtydligas. Ett av förslagen var att straffansvaret för hets mot folkgrupp skulle gälla också för enskilda personer i de skyddade grupperna, till exempel hets mot en person med anspelning på sexuell läggning. Förslaget innebär också att enskilda ska kunna få målsägandestatus och rätt till skadestånd”. Riksdagen beslutade om att anta förslaget 22 maj 2024 och förändringen i brottsbalken trädde i kraft 1 juli 2024.

I handlingsplanen listas också ett antal åtgärder på området. Bland annat har Polismyndigheten i uppdrag att utreda och lagföra personer för hatbrott, Brottsoffermyndigheten ska utveckla kunskap om internet som brottsplats och ta fram information om de som utsatts för brott i syfte att fler ska anmäla och FOI har fått i uppdrag att kartlägga förekomst av hbtqi-fientlighet i digitala miljöer.

Alla dessa uppdrag är värdefulla och bra och kunskapen som handlingsplanen redogör för är relevant att lyfta.

I regeringens handlingsplan mot rasism och hatbrott från 2024, står bland annat att ”en effektiv utredningsförmåga är avgörande för brottsoffrets möjlighet till upprättelse och för att förtroendet för polisen och övriga myndigheter inom rättsväsendet i dessa frågor ska stärkas. En utmaning är att hatbrott generellt är svårutredda och kräver särskild kompetens. Polismyndighetens brottsbekämpande insatser är av central betydelse för att fler hatbrott ska anmälas och uppklaras. Polismyndigheten har de

senaste åren byggt upp arbetet med att bekämpa hatbrott och andra brott som hotar demokratin över hela landet med en nationell samordnare och särskilt utpekade förundersökningsledare och utredare. En målbild som myndigheten har formulerat för sitt arbete är att alla hatbrott ska utredas av en särskild resurs med fördjupad kunskap om området".

Det står också: "Företrädare för organisationer inom civilsamhället har i olika dialoger lyft fram att bristande kunskap och förståelse hos rättsvårdande myndigheter gällande bland annat antisemitisk retorik, hot och hat mot samer, eller hur andra typer av hatbrott tar sig uttryck, riskerar att leda till att hatbrotten osynliggörs."

En annan beskrivning i handlingsplanen är att:

"På Åklagarmyndigheten finns särskilt utsedda åklagare som hanterar hatbrottsärenden. Myndigheten har även en särskilt utsedd ämnesspecialist inom hatbrott som arbetar nära den ämnesansvariga åklagaren för att höja kunskapsnivån bland de operativa åklagarna. Detta görs bland annat genom regelbunden uppdatering av den rättsliga vägledningen på området, och genom att skapa förutsättningar för utbyte av erfarenheter och information dessa åklagare emellan, till exempel genom nätverk och årliga konferenser. Åklagarmyndigheten utvecklar nu strukturen för arbetet och förbättrar möjligheterna för dessa åklagare att träffas digitalt för att diskutera uppkomna frågor och sprida relevant information vidare i organisationen."

Det konstateras även att "en stor utmaning för utredare och åklagare är att kunna identifiera hatbrottsmotivet och bevisa det. Det finns dessutom sällan incitament att belysa motivbilden när det gäller hatbrott i grövre brottslighet om det inte kommer att påverka påföljden i rättssalen. Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten diskuterar hanteringen av denna utmaning för att se om förbättring kan ske inom rådande system. Ett första steg är att Åklagarmyndigheten genomför ett arbete för att synliggöra hur ofta de straffskärpande reglerna i 29 kap. 2 § 7, 9 och 11 brottsbalken tillämpats, vilket tidigare varit okänt".

I handlingsplanen finns också åtgärder, som till exempel "Åklagarmyndigheten ska inom ramen för pågående arbete inrätta ett digitalt nätverk med utpekade hatbrottsåklagare för att förbättra förutsättningarna att identifiera och hantera utmaningar på området och sprida relevant information vidare i organisationen".

De åtgärder som redogörs för ovan är alla välkomna. Några av dem är också ganska nyligen initierade och beslutade om – det finns därför kanske förklaringar till att de ännu inte fått fullt genomslag. Trots detta vill Miljöpartiet ändå föreslå några

tilläggsåtgärder som framförallt handlar om kompetenshöjning. Mycket tyder på att genomförda förändringar i lagstiftning och satsningar på kunskapsspridning ännu inte fått tillräcklig effekt. I ett läge där många minoriteter larmar om att utsattheten ökar är det därför angeläget att säkerställa att vi verkligen gör allt för att komma tillrätta med problemen.

Sedan hösten 2024 har företrädare för teatergruppen Bland Drakar och Dragqueens systematiskt polisanmält de hatbrott de utsätts för, brott som framförallt utförs i sociala medier, men ibland också i samband med föreställningar. När dessa anmälningar nu har börjat röra sig genom systemet kan några iakttagelser göras. Det har blivit fler fällande än friande domar, hittills. Men det har kommit med ett ganska högt pris för de berörda personerna. De har själva fått lägga mycket tid på att utbilda polis och åklagare och förklara varför hets mot hbtqi-kulturarbetare med könsöverskridande uttryck faller inom brottsbeteckningen hets mot folkgrupp, trots att ”dragqueens” inte är en folkgrupp. Dessutom har de oftast fått klara sig själva genom rättegångarna, trots att den ovan beskrivna lagändringen har gett dem brottsofferstatus och de därmed ju skulle ha rätt till målsägandebiträde. För att den kunskap som Bland Drakar och Dragqueens nu själva tagit fram ska kunna komma fler till del startades under sommaren 2026 Hatbrottsrådet, som ska arbeta med att stödja personer som anmäler hatbrott och också stärka kompetensen inom rättsväsendet. (Titeln på denna motion kommer från Bland Drakar och Dragqueens.)

Upplevelsen att som målsägande själv vara tvungen att vara väldigt drivande, kanske helt själv, för att säkerställa att ett begånget brott tas på allvar och får en korrekt brottsbeteckning, är något som många målsägande delar. Målsättningen framöver måste vara att minimera sådana situationer och skapa ett rättssystem som stödjer och skyddar brottsoffer.

I tillägg till Åklagarmyndighetens uppdrag att ha ett digitalt nätverk med hatbrottsåklagare och att arbeta internt med kompetenshöjning hos operativa åklagare så borde myndigheten också arbeta aktivt med kompetensinhämtning från externa experter. I civilsamhället finns många som arbetat till exempel med att säkerställa att anmälningar görs och att stötta brottsoffer genom rättsprocessen. Dels finns ju nu som nämns ovan Hatbrottsrådet, men också till exempel RFSL:s brottsofferjour har arbetat tidigare med detta. Denna kompetens borde tas tillvara. Bland annat skulle Åklagarmyndigheten kunna få i uppdrag att ta initiativ till ett råd där personer med expertkunskap från bland annat civilsamhället kan delge denna till åklagare och andra aktörer inom rättsväsendet.

Upparbetade nätverk med åklagare skulle kunna användas för att säkerställa att också civilsamhällets kunskaper används i det kompetenshöjande arbetet.

Också inom Polismyndigheten finns möjligheter till förbättring. Det saknas specialiserade grupper som arbetar med hatbrott norr om Uppsala, vilket naturligtvis riskerar att leda till att arbetet med att identifiera hatbrott och säkerställa att alla brott anmäls korrekt, och därmed få en rättvisande statistik, inte blir lika bra över hela landet – liksom inte heller utredningarna av brotten.

Från regeringshåll finns stor anledning att framöver hålla all kunskapssammanställning och alla förslag på åtgärder inom hatbrottsområdet samlat i en enda handlingsplan. Det är viktigt att denna också innehåller kunskap om våldsbejakande miljöer av olika slag. En sammanhållen handlingsplan gör sannolikt informationen mer lättillgänglig för samtliga berörda. Det är också nödvändigt att regelbundet se över resurssättningen på området för att säkerställa att alla aktörer har tillräckligt med resurser för att kunna bedriva ett effektivt arbete.

Ulrika Westerlund (MP) *Jacob Risberg (MP)*